

Oslo, 31. mai 2023

Sex og samfunns innspill til Voldtektsutvalget

Sex og samfunn takker for muligheten til å gi innspill til Voldtektsutvalget.

Kort om Sex og samfunn

Sex og samfunn er Norges største senter for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og vi har siden 1971 jobbet for økt kunnskap, kompetanse og tilgjengelige tjenester på feltet. Vi driver klinisk og pedagogisk virksomhet, samt faglig utvikling og politisk påvirkningsarbeid. Den kliniske delen av arbeidet vårt inkluderer blant annet Norges største klinikk for seksuell helse. I 2022 var vi i kontakt med om lag 40 000 unge fordelt på vår poliklinikk, vår chat-tjeneste og gjennom vår seksualitetsundervisning.

Overordnet mener Sex og samfunn at seksuell helse må likestilles med fysisk og psykisk helse. For å oppnå dette må vi ta utgangspunkt i at god seksuell folkehelse er avgjørende for god fysisk og psykisk helse, og at vi trenger mer kunnskap om seksuell helse for å ta gode valg for å leve gode liv.

Vårt innspill

Sex og samfunn er glade for at det er satt ned et Voldtektsutvalg som skal fokusere på å forebygge voldtekt, og vårt innspill vil i all hovedsak omhandle områder vi mener er viktig i dette arbeidet.

Vi vil fremheve følgende områder:

- Kunnskap og kompetanse på individnivå
- Kunnskap og kompetanse i tjenestene
- Sårbare grupper
- Tilbud til de som står i fare for eller har begått overgrep
- Straffelovens bestemmelser om seksuelle krenkelser

Kunnskap og kompetanse på individnivå

Sex og samfunn mener god kunnskap om seksualitet er avgjørende for et godt forhold til egen kropp, egne grenser og videre også respekt for andre og deres grenser. Vi ønsker informasjon om seksualitet til barn fra barnehagen og ut videregående skole. God kunnskap tidlig er viktig for å kunne ta gode avgjørelser også senere i livet, og vi mener det er essensielt å styrke seksualitetsundervisningen. Hvert år holder Sex og samfunn seksualitetsundervisning for i underkant av 7 000 elever ved 9. trinn i

Osloskolen. Unge vi møter er opptatte av grenser, samtykke og lovverk, og de etterspør kunnskap.

I 2022 la Sex og samfunn frem funn fra den til nå største nasjonale kartleggingen av seksualitetsundervisningen i skolen¹. Også her etterspør elevene mer kunnskap, og noe av det de ønsker å lære mer om er tematikk knyttet til seksuelle overgrep, grensesetting og nettvett.

De nye læreplanene fra 2020 inneholder gode kompetansemål innen seksualitet. Særlig er vi glade for at et helsefremmende aspekt på seksualitet er vektlagt, som er viktig også i et forebyggende perspektiv. Erfaringer og tilbakemelding fra lærere og lærerstudenter viser at det trengs mer for å bedre seksualitetsundervisning. De som skal undervise om seksualitet må også få økt kompetanse på feltet, og denne kompetansen må inn i utdanningsløpet.

I vår kartlegging sa kun 22 % av lærerne at kvaliteten på seksualitetsundervisningen var tilfredsstillende. I tillegg sa så få som 12 % at de i løpet av sin utdanning fikk kunnskap om seksualitetsundervisning som de kunne bruke i sin arbeidshverdag. Dagens lærerstudenter etterlyser handlingskompetanse og savner helhetlig seksualitetsundervisning i sine undervisningsfag, ifølge en rapport fra Redd Barna².

Seksualitetsundervisningen må ha et helsefremmende fokus, som vi mener er avgjørende for det forebyggende arbeidet. Trygge og kunnskapsrike barn og unge er bedre rustet til å ta gode valg for seg selv, sin kropp og sin helse.

Kunnskap og kompetanse i tjenestene

Vi støtter Voldtekstutvalget i at det er viktig å se på kunnskap og kompetanse i tjenestene. Sex og samfunn jobber for å øke kunnskap og kompetanse hos helsepersonell, blant annet gjennom kurs og undervisning for studenter innen helsefag. Vi koordinerer flere nettverk med ansatte ved helsestasjon for ungdom, hvor vi blant annet bidrar med kunnskap og kompetanse knyttet til seksualitet. Ansatte ved helsestasjoner for ungdom melder selv om et behov for kompetanseheving. Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom³ sier at tjenesten skal «bidra til å avverge og avdekke vold, overgrep og omsorgssvikt».

¹ Sex og samfunn (2022): [Seksualitetsundervisning i skolen. En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker.](#)

² Redd Barna (2023): [«Hvordan forventer de at man skal ta dette på strak arm, uten opplæring?» Lærerstudenters perspektiver på seksualitetsundervisning.](#)

³ Helsedirektoratet (2017): [Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.](#)

I en undersøkelse Sex og samfunn har gjennomført blant ansatte ved helsestasjon for ungdom fra hele landet sa nesten 6 av 10 at de ønsket mer kompetanse for å møte unge med utfordringer knyttet til overgrep og krenkelser⁴.

Gjennom nye nasjonale retningslinjer for helse- og sosialfagutdanningene (RETHOS), er det presisert at en blant annet gjennom helsesykepleierutdanningen skal bli i stand til å «forebygge, identifisere og avverge» blant annet vold og seksuelle overgrep. Da trengs økt kunnskap hos helsesykepleiere, og da trengs ressurser til tjenesten.

Forebygging gjennom lavterskeltilbud er effektivt og kostnadseffektivt. Sex og samfunn mener at alle som møter mennesker i sin arbeidshverdag må ha grunnleggende kunnskap og kompetanse om tematikk knyttet til seksualitet. Det gjelder ikke bare i barnehagen, skolen og helsestasjonstjenesten, men i helsetjenesten for øvrig, i barnevernet, NAV, politiet, rettsapparatet, for å nevne noen.

Et annet eksempel er Krisesentrene. I 2021 og 2022 hadde Sex og samfunn og Oslo Krisesenter og kompetansesenter for vold i nære relasjoner et samarbeidsprosjekt, hvor målet var å bedre det seksuelle helsetilbudet for personer utsatt for vold i nære relasjoner. Det fullstendige prosjektet bestod av å:

- Kartlegge kompetansenivå og behov og bygge opp kompetanse innenfor seksuell og reprodutiv helse og rettigheter (SRHR) for ansatte ved Oslo Krisesenter, slik at alle ansatte skal adresserespørsmål knyttet til SRHR fra brukere.
- Utprøve ulike modeller med mål å utvikle en modell som kan eksporteres til andre krisesenter. Spørsmålet vi ønsket å besvare med modellene var: Hvordan kan personer knyttet til krisesenter få likeverdig tilgang til tjenester innenfor SRHR?

Forskning viser at personer utsatt for vold i nære relasjoner har flere utfordringer knyttet til seksuell og reprodutiv helse enn personer uten erfaring med vold. Krisesentrene møter på mange av de voldsutsatte og bistår med hjelp på tvers av fagområder. Seksualitet og seksuell helse har sjeldent vært et fokusområde på krisesentre utenom den seksuelle volden.

Gjennom dette prosjektet har vi gitt kompetansehevende kurs om seksualitet og seksuell helse, og tilbakemeldingene tyder på at ansatte har blitt mer bevisste på hva de kan hjelpe brukerne sine med. Derfor anbefaler vi at alle som jobber med voldsutsatte får mer kunnskap om disse temaene. I tillegg foreslår vi to ulike modeller som skal kunne tilby lavterskel helsehjelp relatert til seksuell helse; en modell der helsetjenestene integreres i en klinikk som opprettes på krisesentrene og en modell som innebærer å opprette et samarbeid mellom et krisesenter og helsestasjonen i

⁴ Sex og samfunn (2021): [Har ungdom i kommunene et likeverdig tilbud? Rapport om helsestasjoner for ungdom i Norge.](#)

tilhørende kommune. Vi ettersender gjerne rapporten fra prosjektet dersom utvalget ønsker det.

Et helhetlig og tverrfaglig tilbud for voldsutsatte er viktig for å få god hjelp og for å styrke voldsutsattes seksuelle og reproduktive helse og rettigheter. For å sikre et helhetlig tilbud for voldsutsatte trengs økt kompetanse om seksuell helse hos krisesentrene og økt kompetanse om vold i helsesektoren. Samarbeidet med Oslo Krisesenter viste oss viktigheten av å knytte tjenester sammen og sikre kunnskap på tvers av sektorer og tilbud. I 2022 etablerte Sex og samfunn et samarbeid med Nok. Oslo - Senter mot incest og seksuelle overgrep. Målet med dette samarbeidet var å gi personer som har vært utsatt for overgrep og incest mulighet til å få tatt en celleprøve under rolige forhold der de selv sitter med kontrollen. Vi arrangerte en temakveld hos Nok. Oslo hvor vi snakket åpent om det å få tatt livmorhalsprøve og hva det innebærer. Brukerne fikk stille alle de spørsmål de ønsket, og vi kom også inn på andre tema. Senere samme uke hadde vi åpen formiddag ved vår klinikk der Nok. Oslos brukere kunne komme for å få tatt livmorhalsprøve. Vi ser behovet for å gi målgruppen et trygt sted å gå, og håper vi kan ha et lignende tilbud igjen.

Avslutningsvis vil vi også påpeke viktigheten av at lavterskeltjenester og -tilbud må ha sexologisk kompetanse. Dette er viktig både for å forebygge voldtekt, men også for å hjelpe personer utsatt for voldtekt. Mange som har vært utsatt for voldtekt har ulike plager i etterkant og mulighet til å møte personer med sexologisk kompetanse for å identifisere og snakke om plager og utfordringer vil for mange være essensielt for å kunne legge opplevelsen bak seg. Sex og samfunn ønsker at tilbud om sexologisk rådgiving skal være tilgjengelig i det offentlige.

Sårbare grupper

Sex og samfunn er glad for at Voldtektsutvalget i sitt arbeid særlig vil se på sårbare grupper. Her vil vi fremheve noen av gruppene vi mener utvalget må inkludere:

- **Unge mennesker:** I en rapport fra NKVTS tidligere i år kom det frem at unge mennesker hadde særlig høy risiko for å bli utsatt for voldtekt⁵. Usikkerhet, maktforhold og vold i relasjoner og særlig seksuelle relasjoner, kan gjøre unge ekstra sårbare.
- **Skeive med migrasjonsbakgrunn:** I en rapport om skeive med innvandringsbakgrunn oppga 25 % at de har blitt utsatt for voldtekt og 45 % har opplevd å bli presset til seksuelle handlinger⁶.

⁵ NKVTS (2023). [Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen.](#)

⁶ Eggebø, Stubberud og Karlstrøm (2018). [Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge.](#)

- **Transpersoner:** I rapporten Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår⁷ publisert i 2021 kom det frem at 1 av 3 transpersoner har opplevd overgrep.
- **Personer som står i særlig avhengighet til andre:** Disse er sårbare fordi de kan bli utsatt for overgrep av personer de er avhengige av. Dette kan være personer på mottak, i barnevernsinstitusjoner eller i annen institusjonell omsorg, eller personer med BPA eller som har andre omsorgspersoner.

Tilbud til de som står i fare for eller har begått overgrep

Sex og samfunn vil understreke behovet for at forebygging av vold og overgrep også må fokusere på personer som har seksuell skadelig atferd og som utsetter andre for grenseoverskridende atferd og overgrep. Særlig blant barn og unge kan det være tilfeller hvor en person både er offer for overgrep og selv utsetter andre for overgrep. En viktig del av den forebyggende innsatsen er å arbeide for at utsetter andre for overgrep og for å følge opp dem som har utsatt andre for overgrep. Vi trenger tiltak rettet mot personer med problematisk og skadelig seksuell adferd, og håper utvalget vil se på denne gruppen.

Straffelovens bestemmelser om seksuelle krenkelser

Sex og samfunn har gitt innspill til Straffelovrådets NOU 2022: 21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten⁸, og mener noen av våre punkter er relevante inn i Voldtekstutvalgets arbeid:

- **Forslag om endringer i voldtektsbestemmelsen i straffeloven §291**
Sex og samfunn mener definisjonen av hva en voldtekt er må endres, og legges tettere til «ja betyr ja»-modell og standarden som Istanbulkonvensjonen setter. Vi mener at flere tilfeller av voldtekt må omfattes av straffelovens voldtektsbestemmelse, både for at Norge skal oppfylle sine internasjonale forpliktelser, men også for å gi best mulig vern til den som utsettes for en voldtekt.
- **Forslag om å sette ned seksuell lavalder fra 16 til 15 år**
Sex og samfunn fraråder å senke den seksuelle lavalderen. Vi tror at dette vil føre til at flere barn som ikke er modne eller kompetente til å kunne samtykke vil anses samtykkekompetent av loven. Vi ser ikke at å senke seksuell lavalder vil bidra til å styrke barns selvråderett, men heller svekkes barns beskyttelse fra seksuell kontakt fra voksne.

⁷ Andersen, Eggebø, Stubberud og Holmelid (2021). [Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020.](#)

⁸ [Sex og samfunns innspill til NOU 2022: 21 Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten.](#)

Forslag til endringer i seksuallovbrudd mot barn under seksuell lavalder

Sex og samfunn er bekymret for at Straffelovrådets forslag om å ikke videreføre § 299 som sikrer at seksuell omgang med barn under 14 år straffes som voldtekt. Vi mener dagens straffelov fungerer slik at den beskytter barn fra seksuell omgang med eldre, men samtidig muliggjør helsehjelp og veiledning til unge. Sex og samfunn foreslår derfor at paragrafen videreføres.

Avslutningsvis

Sex og samfunn ser frem til resultatet av Voldtektsutvalgets arbeid. Vi håper på anledning til å se utkast underveis i prosessen og til å gi innspill på konkrete forslag når disse foreligger. Sex og samfunn bistår gjerne med ytterligere utdyping av våre innspill og våre erfaringer dersom utvalget ønsker dette.

Med vennlig hilsen

Ingvild Endestad

Avdelingsleder
kommunikasjon og politikk

Anneli Rønnes

Fagpolitisk rådgiver